

Συνταξιοδότηση και Αποστρατεία στις Ένοπλες Δυνάμεις: μία Αμφιλεγόμενη Σχέση με Ποικίλλες Προεκτάσεις

Ηρακλής Πατεράκης, Στρατιωτικός Νομικός Σύμβουλος, PhD Δημοσίου Δικαίου στη Νομική Σχολή ΕΚΠΑ, LL.M Εργατικού Δικαίου στη Νομική Σχολή ΕΚΠΑ, απόφοιτος της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων και της Νομικής Σχολής ΑΠΘ

1. Εισαγωγικά

Δύο έτη μετά την τελευταία απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕλΣυν) σχετικά με τη θέσπιση όμοιων συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων για όλους τους ασφαλισμένους και την υπαγωγή των δημοσίων υπαλλήλων, λειτουργών και στρατιωτικών στον e-ΕΦΚΑ, η νομολογία έχει οριστικά αποφανθεί περί της νομιμότητας και της συνταγματικότητας των οικείων διατάξεων του ν 4670/2020¹. Τόσο η ΕλΣυν 2020/2020² (Ολ) όσο και η ΕλΣυν 504/2021 (Ολ)³, μολονότι αναγνώρισαν το ειδικό υπηρεσιακό καθεστώς των υπαλλήλων και λειτουργών του Δημοσίου, έκριναν ότι λόγοι δημοσίου συμφέροντος οδήγησαν τον νομοθέτη σε συγκεκριμένες αλλαγές του συνταξιοδοτικού τους καθεστώτος (θέσπιση ενιαίων συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων και ένταξη στο ΙΚΑ αρχικά και μετά στον e-ΕΦΚΑ), ήδη από το 2010. Πράγματι, υπό το βάρος της διασφάλισης της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος ανατράπηκαν πολλά συνταξιοδοτικά δικαιώματα των δημοσίων υπαλλήλων και των στρατιωτικών, κυρίως ως προς τις συντάξιμες παροχές, τα ελάχιστα προαπαιτούμενα έτη υπηρεσίας και τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης. Το ζήτημα το οποίο θα μας απασχολήσει στο παρόν άρθρο αφορά τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης και αποστρατείας των στρατιωτικών· μία πτυχή των

---

1 Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι η νομολογία του ΕλΣυν έως το 2020 είχε λάβει πάγια θέση ότι οι συνταξιοδοτικοί νόμοι πριν τον ν 4670/2020 δεν ανταποκρίνονται στο ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων υπαλλήλων, λειτουργών και στρατιωτικών, καθώς δεν νοείται ούτε η θέσπιση συνταξιοδοτικών διατάξεων (όμοιων) με όσους εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα ούτε η ένταξή τους σε ενιαίο ασφαλιστικό φορέα. Εξάλλου, κρατούσα ήταν η άποψη ότι η σύνταξή τους αποτελεί παροχή που δίδεται ως συνέχεια του μισθού τους και τελεί σε μία εύλογη -όχι ευθεία- αναλογία προς αυτόν. Ταυτόχρονα, η «ασφαλιστική» κάλυψη του Δημοσίου προς τους δημοσίους υπαλλήλους θεωρείτο επαρκής, ώστε να παρέλκει η κάλυψη από οποιονδήποτε άλλο φορέα ασφάλισης ή η εφαρμογή διατάξεων της κοινωνικής ασφάλισης. Βλ. ενδεικτικά ΕλΣυν 930/2019 (II Τμήμα), ΕλΣυν 137/2019 (Ολ.), ΕλΣυν 1277/2018 (Ολ.), ΕλΣυν 277/2019 (III Τμήμα), ΕλΣυν 244/2017 (Ολ.), ΕλΣυν 10/2008 (IV Τμήμα), 4η Ειδική Συνεδρίαση της Ολομέλειας του ΕλΣυν 2016 και 4η Ειδική Συνεδρίαση της Ολομέλειας του ΕλΣυν του 2010. Η θέση μάλιστα αυτή, επαναλήφθηκε και στη γνωμοδότηση του ΕλΣυν στο οικείο σχέδιο νόμου «Ασφαλιστική μεταρρύθμιση και ψηφιακός μετασχηματισμός Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης e-ΕΦΚΑ». Βλ. 1η Ειδική Συνεδρίαση της ΟΛΕΛΣυν του 2020, όπου ο Επίτροπος της Επικρατείας διατυπώνει τις σχετικές γνώμες στις «ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ» (σκέψη III) και στις «ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ» επί του αρ 24. Τα ζητήματα αυτά τα αντιμετώπισε και το ΣτΕ με τις 1880-1891/2019, όπου διατυπώθηκαν οι απόψεις περί των διαφορετικών καταστάσεων στις οποίες τελούν οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι αυτοαπασχολούμενοι συγκριτικά με τους μισθωτούς και τους δημοσίους υπαλλήλους.

2 Για το ζήτημα της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος, την ένταξη στον e-ΕΦΚΑ και την εγγυητική ευθύνη του Δημοσίου, βλ. σκ 138-141 και 158 της ΕλΣυν 2020/2020 (Ολ).

3 Οι αποφάσεις είναι δημοσιευμένες στην ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

στρατιωτικών συντάξεων, η οποία δεν έχει τύχει της δέουσας σημασίας έως σήμερα από την νομολογία· αντίθετα, έχει απασχολήσει έντονα τον νομοθέτη⁴.

2. Η αλληλεπίδραση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης και αποστρατείας στις Ένοπλες Δυνάμεις

Ο ν 3865/2010 όρισε μεταξύ άλλων ότι οι στρατιωτικοί θα συνταξιοδοτούνται με τη συμπλήρωση -διαζευτικά- των 60 ετών της ηλικίας τους ή τη συμπλήρωση 40 ετών υπηρεσίας. Ταυτόχρονα, ο ν 3883/2010 όρισε ότι με τη συμπλήρωση των 35 ετών υπηρεσίας, επέρχεται η αυτεπάγγελτη αποστρατεία, δηλαδή η έξοδος από την -ενεργό- υπηρεσία. Αυτό σημαίνει ότι η σταδιοδρομία των 35 ετών υπηρεσίας έχει διαμορφωθεί έτσι, ώστε να συμβαδίζει με τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης. Υπό το ισχύον νομικό πλαίσιο, τα χρονικά όρια συνταξιοδότησης -ιδίως τα έτη υπηρεσίας- δεν νοείται να μην τελούν σε συνάρτηση με όσα ορίζουν αυτά τα νομοθετήματα.

Τα νομοθετήματα περί ιεραρχίας και εξέλιξης των στρατιωτικών, δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην πλήρωση ορισμένων τυπικών/ουσιαστικών προϋποθέσεων και στην ταυτόχρονη συμπλήρωση συγκεκριμένων ετών υπηρεσίας, άνευ των οποίων δεν συντελείται η προαγωγή. Οι βαθμοί στους οποίους εξελίσσεται ένας στρατιωτικός δεν είναι απεριόριστοι αλλά πολύ συγκεκριμένοι· βάσει του νδ 445/1974 και ν 3883/2010, οι βαθμοί για τους αποφοίτους ΑΣΣΥ είναι 9 έως 10, ενώ για τους αποφοίτους ΑΣΕΙ μόλις 6, στην κλίμακα των κατωτέρων και ανωτέρων Αξιωματικών. Μολονότι υπάρχουν άλλοι 4 βαθμοί στην κλίμακα των ανωτάτων Αξιωματικών, δεν προάγονται όλοι σε αυτούς του βαθμούς, για λόγους που άπτονται της -πυραμιδοειδούς- δομής των Ενόπλων Δυνάμεων⁵.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις αποτελούν έναν κλάδο του Δημοσίου, η αποστολή του οποίου είναι μείζονος σημασίας για την συνεχή και απρόσκοπτη λειτουργία του Κράτους⁶. αυτή ανήκει στον σκληρό πυρήνα του Συντάγματος και είναι ανεκχώρητη⁷. Στο πλαίσιο αυτής της αποστολής, τα καθήκοντα που ανατίθενται στους στρατιωτικούς συνεπάγονται συχνά τη σωματική καταπόνησή τους και την πολυήμερη έκθεση σε ιδιαίτερα απαιτητικές συνθήκες. Αποτελεί δε κοινό

---

4 Το ζήτημα εξάλλου έχει ήδη τεθεί για τους Επαγγελματίες Οπλίτες. Ενδεικτικά βλ. Πρακτικά Συνεδρίασης ΕΗ' του Ελληνικού Κοινοβουλίου, 7 Φεβρουαρίου 2023, σελ 6-9, 12-13, 16-17, 22-23, 46-49, 53.

5 Η άποψη ότι λόγω των ιδιαιτεροτήτων της στρατιωτικής υπηρεσίας, δεν προάγονται όλοι οι Αξιωματικοί -απόφοιτοι ΑΣΕΙ ή όσοι κατατάσσονται κατόπιν επιτυχίας σε διαγωνισμό- στους βαθμούς των Ανωτάτων Αξιωματικών, ελήφθη υπόψιν από τον νομοθέτη κατά την ψήφιση του οικείου νομοσχεδίου. Βλ. Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων της Συνεδρίασης ΚΕ του Τμήματος Θέρους της Βουλής των Ελλήνων, 14 Σεπτεμβρίου 2010, σελ 1451, όπου ο εισηγητής της πλειοψηφίας Εμινίδης Σ., διατύπωσε την άποψη ότι το νομοσχέδιο εξασφαλίζει ότι με 35 έτη υπηρεσίας, όλοι οι στρατιωτικοί θα έχουν φτάσει τον βαθμό του Συνταγματάρχη. Αυτό αποτελεί έμμεση παραδοχή ότι στους βαθμούς πάνω από τον βαθμό αυτό, δεν θα φτάσουν όλοι οι Αξιωματικοί.

6 Βλ. Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Μισθολογικές ρυθμίσεις μόνιμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και αντιστοίχων της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού και του Λιμενικού Σώματος», 30 Οκτωβρίου 1996, σελ 1 και Πρακτικό των Διαρκών Επιτροπών Εθνικής Αμυνας και Εξωτερικών Υποθέσεων και Οικονομικών Υποθέσεων στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Οικονομικών «Μισθολογικές ρυθμίσεις μόνιμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων και αντιστοίχων της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού και του Λιμενικού Σώματος», 13 Νοεμβρίου 1996, σελ 3.

7 Βλ. ΣτΕ 1879/2012 (Ολ) και ΣτΕ 3946/2002 (Ολ). Για το περιεχόμενο της αποστολής, ενδεικτικά βλ αρ 1 του πδ 130/1984.

τόπο, ότι οι σωματικές αντοχές -όπως άλλωστε και η υγεία- του κάθε ανθρώπου φθίνουν προϊόντος του χρόνου, γεγονός που επιδρά έμμεσα στη μαχητική ικανότητα των Ενόπλων Δυνάμεων⁸. Ο προβληματισμός γύρω από την ηλικία των στρατιωτικών απασχόλησε έντονα και άλλα κράτη όπως οι ΗΠΑ, όταν κατέστη εμφανής η ανάγκη μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού τους καθεστώτος⁹.

Όταν λοιπόν το 2010 (λόγω της ψήφισης του ν 3865/2010) ανέκυψε η ανάγκη επιμήκυνσης της διάρκειας της σταδιοδρομίας -λόγω της μεταβολής του συνταξιοδοτικού συστήματος-, προκρίθηκε η τροποποίηση του συστήματος εξέλιξης και ιεραρχίας, όπως είχε διαμορφωθεί υπό τον τότε ισχύοντα ν 2439/1996. Ψηφίστηκε έτσι ο ν 3883/2010, ο οποίος κλήθηκε να προσαρμόσει τη διάρκεια της σταδιοδρομίας στα νέα συντάξιμα έτη υπηρεσίας. Γνώμονας του νομοθέτη υπήρξε η κατανομή των επιπλέον ετών υπηρεσίας από τον βαθμό του Ανθυπολοχαγού έως τον βαθμό του Συνταγματάρχη, ώστε συμπληρώνοντας τον μέγιστο χρόνο παραμονής στον τελευταίο, να έχουν συμπληρωθεί ακριβώς 35 έτη πραγματικής υπηρεσίας για τους Αξιωματικούς απόφοιτους ΑΣΕΙ. Αυτό συνέβη διότι, στον συγκεκριμένο βαθμό φτάνουν όλοι οι Αξιωματικοί απόφοιτοι ΑΣΕΙ και ορισμένοι απόφοιτοι ΑΣΣΥ¹⁰. Δεδομένου ότι οι οργανικές θέσεις ανωτάτων Αξιωματικών είναι συγκριτικά λιγότερες από τις θέσεις των Συνταγματάρχων, η διασφάλιση των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων όσων ανωτέρων Αξιωματικών αποστρατεύονται εφεξής, υπήρξε μονόδρομος¹¹.

Μία παρατήρηση είναι απαραίτητη σε αυτό το σημείο. Τα έτη υπηρεσίας που με βάση τον ν 3883/2010 οδηγούν σε αυτεπάγγελτη αποστρατεία είναι 35 συνολικά, ενώ για τη συνταξιοδότηση -με πλήρη σύνταξη- προϋποτίθενται 40 πραγματικά έτη υπηρεσίας. Το κενό αυτό καλύπτεται με την αναγνώριση 5 ετών πραγματικής υπηρεσίας¹², τις

---

8 Χαρακόπουλος Μ., Πρακτικά Συνεδρίασης ΚΕ' της Βουλής, 14 Σεπτεμβρίου 2010, σελ 90, ο οποίος τονίζει ότι «η φυσική αντοχή και η προσήλωση» που ταυτίζονται με ορισμένα καθήκοντα, είναι συστατικά της «νεαρής ηλικίας» των στρατιωτικών. Επίσης, Παυλόπουλος Π., Πρακτικά Συνεδρίασης ΡΞΕ' της Βουλής, 14 Ιουλίου 2010, σελ 44, ο οποίος συνδέει άμεσα την εκτέλεση της υπηρεσίας των στρατιωτικών μέχρι μία ορισμένη ηλικία, με το συμφέρον της χώρας.

9 Ο όρος που χρησιμοποιείται στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αρθρογραφία, είναι «youth and vigorous». Αν προσπαθούσαμε να αποδώσουμε τον όρο στα ελληνικά, θα επρόκειτο για νέες και δυναμικές ΕΔ. Η συσχέτιση της ηλικίας με τις σωματικές δυνάμεις, είναι κάτι αυταπόδεικτο, δεδομένου ότι ο ανθρώπινος οργανισμός φθίνει προϊόντος του χρόνου, ιδιαίτερα από μία ηλικία κι έπειτα. Όμως, η παραγωγικότητα (productivity) μπορεί για άλλους να μειώνεται σε μικρότερη ηλικία (πχ πιλότους, μέλη ναυτικού πληρώματος) και για άλλους σε μεγαλύτερη (πχ ιατρούς ή νομικούς συμβούλους), βλ. Kamarck, Kristy N., Defense Primer: Military Retirement, Congressional Research Service, 29 Δεκεμβρίου 2021, σελ 1, Warner J., Thinking about military retirement, CAN, 2006, σελ 19, Hogan Paul F, Simon Curtis J και Warner John T., Sustaining the Force in an Era of Transition., In Bicksler Barbara A, Gilroy Curtis L. και Warner John T. (editors), The All Volunteers' Force: Thirty Yeras of Service. Washington DC: Brassey's, 2004 και Warner John T. και Pleeter Saul, «The Personal Discount Rate: Evidence From military Downsizing Programs», American Economic Review, 2001, σελ 33 επ.

10 Βλ. αρ 23 παρ 1 του ν 3883/2010, όπου προβλέπεται ότι οι Αξιωματικοί απόφοιτοι ΑΣΣΥ, για να προαχθούν σε Συνταγματάρχες, πρέπει να είναι κάτοχοι πτυχίου ΑΕΙ.

11 Βενιζέλος Ευ., Πρακτικά Συνεδρίασης ΡΞΣΤ του Ελληνικού Κοινοβουλίου, 14 Ιουλίου 2010, σελ 10245 επ., ο οποίος διατυπώνει την άποψη ότι εφόσον μετατοπίζεται το χρονικό σημείο της συνταξιοδότησης και άρα αυξάνονται τα συνολικά προαπαιτούμενα συντάξιμα έτη, πρέπει να αυξηθεί και η διάρκεια της σταδιοδρομίας στις Ένοπλες Δυνάμεις.

12 Η φύση αυτών των 5 ετών υπηρεσίας, εξελίχθηκε σε αμφιλεγόμενο ζήτημα. Σε άλλα σημεία χαρακτηρίζονται ως πλασματικά, σε άλλα ως πραγματικά. Το ζήτημα αυτό δεν είναι ήσσονος σημασίας, αλλά αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον ειδικότερα υπό το πρίσμα των ποσοστών αναπλήρωσης όπως το όριζε ο ΚΠΣΣ πριν το 2010. Κι αυτό διότι, τα πλασματικά έτη υπηρεσίας, είχαν ανέκαθεν μικρότερο ποσοστό αναπλήρωσης από ότι τα πραγματικά. Εν πάση περιπτώσει, η γραμματική ερμηνεία του πδ 169/2007,

εισφορές των οποίων καλύπτουν εξ ολοκλήρου οι ίδιοι οι ασφαλισμένοι. Ωστόσο, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε ότι αυτό το κενό των 5 ετών δεν αποκλείεται σταδιακά να εκλείψει και να οδηγηθούμε σε μία εξίσωση των ετών υπηρεσίας αποστρατείας και των ετών συνταξιοδότησης, με αποτέλεσμα και τη συναφή αύξηση της συνολικής διάρκειας της στρατιωτικής σταδιοδρομίας.

Το ανωτέρω ζήτημα, μολονότι δεν έχει απασχολήσει έκτοτε τον νομοθέτη, δεν αποκλείεται να τεθεί επί τάπητος στο εγγύς μέλλον. Η άποψη αυτή στηρίζεται σε δύο κατά κύριο λόγο παραδοχές. Εν μέσω της οξύτατης δημοσιονομικής κρίσης στη χώρα μας -η οποία οδήγησε μεταξύ άλλων στην αναδόμηση των ειδικών μισθολογίων και στην μεταβολή του συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων υπαλλήλων εν γένει-, ο νομοθέτης εξάλειψε όσες ρυθμίσεις επέτρεπαν την πρόωρη συνταξιοδότηση των στρατιωτικών¹³. Η ratio πίσω από αυτήν την επιλογή δεν εντοπίζεται μόνο σε δημοσιονομικούς, αλλά και σε δημογραφικούς λόγους¹⁴. Αυτό το δεδομένο είναι μείζονος σημασίας, καθώς το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται συνεχώς σε παγκόσμια κλίμακα, χωρίς η χώρα μας να αποτελεί εξαίρεση¹⁵. Πολλά κράτη εξάλλου, επανεξετάζουν την αναπροσαρμογή των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης, προκειμένου να διατηρήσουν τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού τους συστήματος¹⁶. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψιν την αντίδραση του νομοθέτη το 2010 απέναντι σε αυτές τις εξελίξεις, είναι αρκετά πιθανό στο μέλλον να αναπροσαρμοστούν τα όρια ηλικίας

όπως τροποποιήθηκε με το αρ 23 παρ 1 του ν 4997/2022, οδηγεί στην αδιαμφισβήτητη διατύπωση ότι τα έτη που προσμετρώνται αυξημένα στο διπλάσιο, είναι έως 5 συνολικά και αποτελούν χρόνο πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας. Για τις απόψεις που διατυπώθηκαν, Βλ. Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων της Συνεδρίασης ΚΕ του Τμήματος Θέρους της Βουλής των Ελλήνων, 14 Σεπτεμβρίου 2010, σελ 1451 και 1465. Μάλιστα, ο τότε Υπουργός Εθνικής Αμυνας, είχε χαρακτηρίσει τα έτη αυτά ως πλασματικά, πιθανόν υπό το πρίσμα ότι δεν υπηρετούνται σε πραγματικό χρόνο, αλλά προκύπτουν κατόπιν προσμέτρησης -συγκεκριμένων υπηρεσιών υπό το τότε πλαίσιο- στο διπλάσιο.

13 Βλ. Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Μεσοπρόθεσμο πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015», 9 Ιουνίου 2011, σελ 3, Βλ. Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Προστασία της εθνικής οικονομίας - Επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης», 3 Μαρτίου 2010, σελ 2, Παράρτημα Ι στο σχέδιο νόμου «Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της Ελληνικής Οικονομίας από τα Κράτη Μέλη της ζώνης του Ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο», 25 Μαρτίου 2010 και Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού συστήματος του Δημοσίου και συναφείς διατάξεις», 2 Ιουλίου 2010, σελ 1.

14 Μαρίνου Α., Δημογραφικό: Στα 91 έτη θα φτάσει το προσδόκιμο ζωής στην Ελλάδα - Μειώνεται ραγδαία ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός, άρθρο στην ηλεκτρονική εφημερίδα Insider, 28 Αυγ 22, διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://www.insider.gr/tax-labour/240415/dimografiko-sta-91-eti-tha-ftasei-prosdokimo-zois-stin-ellada-meionetai-o>, η οποία σημειώνει ότι «το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται με σταθερό ρυθμό στη χώρα μας και από τα 75 έτη που ήταν το 1960, έχει αυξηθεί στα 82 έτη το 2021, ενώ προβλέπεται να φτάσει τα 91 έτη το 2100». Επίσης, βλ. Παράρτημα Π. 7. του ν 3845/2010 όπου ένας από τους λόγους που οδήγησαν στη μεταρρύθμιση της ΚΑ ήταν και η γήρανση του πληθυσμού και η Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Νέο ασφαλιστικό σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις», 25 Ιουνίου 2010, σελ 3, όπου υπογραμμίζεται «η ευτυχής αύξηση του προσδόκιμου ζωής των Ελλήνων και Ελληνίδων», ως παράγοντας αύξησης των ορίων ηλικίας.

15 Hilary Osborne, UK state pension age increases to 66 –and is set to rise further, άρθρο στην εφημερίδα The Guardian, 6 Οκτωβρίου 2020, όπου υπογραμμίζεται ότι τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης είναι ένα μεταβλητό δεδομένο στο ΗΒ, δεδομένου ότι ήδη προβλέπεται αύξησή τους από τα εξήντα έξι (66) στα εξήντα οκτώ (68), μέσα στην επόμενη δεκαετία.

16 Βλ. «Proposed new timetable for State Pension age increases», gov.uk, διαθέσιμο στον ιστότοπο <https://www.gov.uk/government/news/proposed-new-timetable-for-state-pension-age-increases>, επίσημη ιστοσελίδα της κυβέρνησης του ΗΒ. Η ηλικία συνταξιοδότησης σύντομα να ανέλθει στο 68ο έτος, επηρεάζοντας ακόμα και παλαιούς ασφαλισμένους. Ο λόγος για τον οποίο αναμένεται αυτό να συμβεί, είναι η συνεχιζόμενη αύξηση του προσδόκιμου ζωής.

συνταξιοδότησης για όλους τους ασφαλισμένους, εξέλιξη που αναπόφευκτα θα επηρεάσει και τους στρατιωτικούς.

Παράλληλα, πρέπει να λάβουμε υπόψιν την ηλικία συνταξιοδότησης των στρατιωτικών όταν θα διανύουν το 35^ο έτος υπηρεσίας. Αυτή, προκύπτει ως εξής: 18 έως 22 (ηλικίας κατάταξης)¹⁷ + 35 έτη (χρονικό σημείο επέλευσης της αυτεπάγγελτης αποστρατείας) = 53 έως 57 (συντάξιμη ηλικία). Αν λοιπόν συγκρίνουμε την ηλικία ενός στρατιωτικού με την αντίστοιχη ενός μισθωτού ή δημοσίου υπαλλήλου κατά τη συνταξιοδότησή του, θα διαπιστώσουμε ότι μπορεί να είναι μικρότερη κατά 9 έως 14 έτη¹⁸. Μία παρατήρηση είναι εδώ απαραίτητη: όταν κάποιος συνταξιοδοτείται νωρίτερα, δεν λαμβάνει απλώς για περισσότερο χρόνο τις συντάξιμες παροχές, αλλά καταβάλλει και για λιγότερο χρόνο εισφορές.

Ένα δεύτερο δεδομένο είναι ότι η διάρκεια της σταδιοδρομίας τελεί σε συνάφεια με τους βαθμούς της στρατιωτικής ιεραρχίας. Έτσι, κάθε μεταβολή στη διάρκεια της στρατιωτικής σταδιοδρομίας αντικατοπτρίζεται και στο σύστημα προαγωγών. Δεν νοείται πλέον οιαδήποτε συνταξιοδοτική μεταβολή, χωρίς την ταυτόχρονη μεταβολή του οικείου νόμου περί ιεραρχίας και εξέλιξης¹⁹. Το ζητούμενο είναι η εξέταση των επακόλουθων αυτής της επιλογής, πάντα σε σχέση με τη λειτουργία της συγκεκριμένης δημόσιας υπηρεσίας. Αυτό δε, το τονίζουμε διότι έως σήμερα δεν έχουν υπάρξει οι οικείες μελέτες, οι οποίες να τεκμηριώνουν τη δυνατότητα (ή μη) της περαιτέρω αναπροσαρμογής των ετών υπηρεσίας και τις τυχόν επιπτώσεις αυτής της επιλογής στη λειτουργία και τη δομή των Ενόπλων Δυνάμεων.

Το στοιχείο του χρόνου στις Ένοπλες Δυνάμεις, είτε πρόκειται για την ηλικία είτε για τα ελάχιστα έτη προαγωγής, είναι τόσο έντονο και κρίσιμο όσο σε καμία άλλη δημόσια υπηρεσία. Εάν συγκρίνουμε τις προϋποθέσεις ανέλιξης στις βαθμίδες των πολιτικών δημοσίων υπαλλήλων με τις αντίστοιχες των στρατιωτικών, θα διαπιστώσουμε ότι στους πρώτους το στοιχείο του χρόνου είναι δευτερευούσης σημασίας, γεγονός που επιτρέπει την παραμονή ενός υπαλλήλου στον ίδιο βαθμό χωρίς κατ' αρχήν χρονικό περιορισμό και χωρίς κάποια περαιτέρω συνέπεια²⁰. Αντίθετα, αν ένας στρατιωτικός κρίνεται μη προακτέος, υπό τις προϋποθέσεις του ν 3883/2010 τίθεται σε καθεστώς Εκτός Οργανικών Θέσεων (ΕΟΘ)²¹, γεγονός που επηρεάζει δυσμενώς τον υπόλοιπο

---

17 Η ηλικία κατάταξης, διαφέρει για Υπαξιωματικούς και Αξιωματικούς, οι οποίοι κατατάσσονται κατόπιν διαγωνισμού και δεν είναι απόφοιτοι ΑΣΕΙ ή ΑΣΣΥ. Σε αυτούς τους διαγωνισμούς το ανώτατο όριο της ηλικίας κατάταξης, μπορεί να φτάνει έως τα 31 έτη.

18 Να διευκρινίσουμε μάλιστα ότι δεν υπάρχει κάποιο επίσημο στατιστικό στοιχείο που να αποδεικνύει ότι οι στρατιωτικοί συνταξιούχοι έχουν μικρότερο προσδόκιμο ζωής από τους υπόλοιπους συνταξιούχους.

19 Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί ο ν 4915/2022, ο οποίος τροποποίησε την ηλικία αποστρατείας ορισμένων Αξιωματικών, όπως ορίζονταν στον ν 2439/1996. Ο νόμος αυτός ρυθμίζει το πλαίσιο της αποστρατείας όσων Αξιωματικών είχαν 25 έτη υπηρεσίας το 2015. Όπως γίνεται κατανοητό, ο νόμος αυτός σταδιακά αφορά όλο και μικρότερο αριθμό Αξιωματικών.

20 Μαυρομούστακου Η, Αξιολόγηση δημοσίων υπαλλήλων, πρόσκληση και υπηρεσιακή εξέλιξη, εκδ Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ 103 επ.

21 Για το πως αντιλαμβάνεται ο νομοθέτης το καθεστώς των ΕΟΘ, βλ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Υπηρεσιακή εξέλιξη και Ιεραρχία των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων – Θέματα Διοίκησης των Ενόπλων Δυνάμεων, Στρατολογίας και συναφείς διατάξεις», 1 Σεπτεμβρίου 2010, σελ 4 και Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Ιεραρχία και εξέλιξη των μονίμων αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων», 6 Ιουνίου 1996, σελ 61 επ. Για τις αντιρρήσεις αυτής της νομοθετικής επιλογής, βλ. Εμινίδης Σ., ο.π. σελ 80, Παυλόπουλος Π., Συνδρίαση ΚΣΤ' της Βουλής των Ελλήνων, 2010, σελ 12 και Στυλιανίδης Ε., Πρακτικά Συνεδρίασης ΚΣΤ' της Βουλής, 2010, σελ 15, Χρυσανθακόπουλος Α.,

υπηρεσιακό του βίου· άμεσες συνέπειες είναι η στέρηση του δικαιώματος μελλοντικής προαγωγής, ακόμα και η άμεση αποστρατεία του. Εξάλλου, η ανέλιξη στους βαθμούς της ιεραρχίας συνιστά χαρακτηριστικό γνώρισμα της στρατιωτικής υπηρεσίας.

Μολονότι η συνταξιοδότηση και η αποστρατεία -ως έννοιες- δεν ταυτίζονται ευθέως, η διαχρονική τους προσέγγιση από τον νομοθέτη, αποδεικνύει ότι για τον τελευταίο υπάρχει άμεση χρονική συνάφεια μεταξύ τους. Μετά το 2010, δεν θα ήταν υπερβολή να αναφέρουμε ότι προκρίθηκε η πλήρης ταύτισή τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης είναι ότι ο νομοθέτης προέβλεψε τη δυνατότητα συνταξιοδότησης όσων στρατιωτικών απομακρύνονται αυτεπαγγέλτως με τη συμπλήρωση του χρόνου που θα αντιστοιχούσε στα τριάντα πέντε (35) έτη πραγματικής υπηρεσίας, εάν δεν είχαν αποστρατευθεί. Από αυτό γίνεται φανερό ότι ο νομοθέτης αντιλαμβάνεται την ανάγκη διασφάλισης της συνταξιοδότησης των στρατιωτικών υπό την ιδιότητά τους αυτή, όταν απομακρύνονται με απόφαση της Υπηρεσίας, ακόμα και στην περίπτωση απομάκρυνσης λόγω πειθαρχικών ποινών.

3. Πρόταση αντιμετώπισης του ζητήματος

Όπως γίνεται αντιληπτό, η διάσταση της ηλικίας συνταξιοδότησης των στρατιωτικών από τους λοιπούς ασφαλισμένους, δεν είναι διασφαλισμένο ότι θα εξακολουθεί να υφίσταται στο διηνεκές. Αφενός, λειτουργεί επιβαρυντικά για το συνταξιοδοτικό σύστημα, όπως ανωτέρω αναλύσαμε· αφετέρου, προδιαγράφει ότι οι συνταξιοδοτικές παροχές των στρατιωτικών -όπως άλλωστε και οι μισθολογικές- δεν έχουν την προοπτική σημαντικής αύξησης, καθώς λαμβάνονται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, τη στιγμή που έχουν καταβληθεί εισφορές για λιγότερο χρονικό διάστημα, συγκριτικά με τους υπόλοιπους ασφαλισμένους. Η λύση στο ζήτημα περιστρέφεται γύρω από τη διάκριση της έννοιας της αποστρατείας από την έννοια της συνταξιοδότησης. Η διάκριση αυτή θα επιτρέψει τη θέσπιση διαφορετικών ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης από τα ηλικιακά όρια αποστρατείας, γεγονός που σημαίνει ότι το χρονικό σημείο της συνταξιοδότησης θα είναι μεταγενέστερο του χρόνου αποστρατείας.

Η υιοθέτηση ενός νέου συστήματος, όπου ο στρατιωτικοί δεν θα εξαντλούν τον ασφαλιστικό τους βίο στις Ένοπλες Δυνάμεις, είναι κατ'αρχήν συνταγματική. Σε αυτήν τη θέση συντείνει ένα πλέγμα συνταγματικών διατάξεων (αρ 23 παρ 2 Σ, 29 παρ 3 Σ και αρ 45 Σ), στο οποίο θεμελιώνεται το ειδικό υπηρεσιακό και συνταξιοδοτικό καθεστώς των στρατιωτικών²². Ταυτόχρονα, αυτή η παραδεδεγμένη διαφοροποίηση επιτρέπει και για το μέλλον τη ρύθμιση του συνταξιοδοτικού πλαισίου των στρατιωτικών με όρους διάφορους από ότι για όλους τους άλλους δημοσίους υπαλλήλους και τους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα. Επί παραδείγματι, η

Πρακτικά Συνεδρίασης ΚΕ' της Βουλής 2010, σελ 87, Δρίτσας Θ., Πρακτικά Συνεδρίασης ΚΕ' της Βουλής 2010, σελ 88 και Φαρμάκη Γκέγκη Αικ., Πρακτικά Συνεδρίασης ΚΕ της Βουλής 2010, σελ 90. 22 Αυτή η μείζονος σημασίας αναγνώριση περί της ουσιάδους διαφοροποίησης των στρατιωτικών από όλες τις άλλες κατηγορίες υπαλλήλων του Δημοσίου, δεν είναι θεωρητική. Στηρίζεται σε πολύ συγκεκριμένα δεδομένα και αποτελεί τη δικαιολογητική βάση περί της θέσπισης εξειδικευμένων συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων, οι οποίες επί μακρόν αποτυπώνονταν στον ΚΠΣΣ αλλά και εξακολουθούν σε κάποιον βαθμό να υφίστανται έως σήμερα. Για το ότι το συνταξιοδοτικό καθεστώς των στρατιωτικών -ως δημοσίων υπαλλήλων- παραμένει «aliud» στο συνταξιοδοτικό σύστημα, Παπαρηγοπούλου Πεχλιβανίδη Πατ., Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλισης, εκδ Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σελ 38. Για την αντίθετη άποψη, Κατρούγκαλος Γ., Η (πολιτική) σύνταξη ως κοινωνικό δικαίωμα, ΕΔΚΑ 2007, σελ 419 επ. Επίσης, βλ ΣτΕ 2192-2196/2014 (Ολ.)

διαφοροποίηση θα μπορούσε να εκτείνεται στη θέσπιση διακριτών ποσοστών αναπλήρωσης των συνταξιοδοτικών τους παροχών και την εφαρμογή τους σε όσους έχουν συμπληρώσει ένα ελάχιστο αριθμό ετών πραγματικής υπηρεσίας.

Με βάση το αρ 4 παρ 1 Σ, η θεμελιώδης αρχή της ισότητας²³, επιτρέπει όχι μόνο τη λήψη μέτρων για ίση μεταχείριση των ομοίων, αλλά και για την «ανόμοια των ανομοίων». Η αρχή αυτή δεν περιορίζεται μόνο στην προσπάθεια εξίσωσης των διαφόρων εννόμων ή πραγματικών καταστάσεων, ώστε να υπάρχει μία διαρκής σύγκλιση όσων τελούν σε όμοιες καταστάσεις· πολύ περισσότερο επιτρέπει τη λήψη μέτρων οποτεδήποτε διαπιστωθεί η ύπαρξη ανόμοιων νομικών ή πραγματικών καταστάσεων²⁴. Με τη διάγνωση της νομολογίας περί της ύπαρξης του ειδικού -πρωτίστως υπηρεσιακού- καθεστώτος των στρατιωτικών, γίνεται αντιληπτή η διαφοροποίησή τους από τις λοιπούς ασφαλισμένους²⁵. Ταυτόχρονα, η αποστολή των Ενόπλων Δυνάμεων και η διατήρηση αδιάπτωτης της μαχητικής τους ικανότητας, συνιστά αναμφίβολα μία πτυχή του δημοσίου συμφέροντος, η διαφύλαξη της οποίας σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αγνοηθεί κατά τη διαμόρφωση του πλαισίου των στρατιωτικών συντάξεων και συγκεκριμένα των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης.

Επίσης, αυτή η επιλογή είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας²⁶, δεδομένου ότι η αποσύνδεση των δύο εννοιών συμβαδίζει τόσο με τις ανάγκες του ασφαλιστικού/συνταξιοδοτικού συστήματος όσο και με το ειδικό υπηρεσιακό καθεστώς που περιβάλλει τους στρατιωτικούς²⁷. Την αρχή αυτή την εξετάζουμε υπό το πρίσμα μίας σύγκρισης της αποσύνδεσης της αποστρατείας από την συνταξιοδότηση, με την αύξηση των ορίων ηλικίας της συνταξιοδότησης και της αποστρατείας των στρατιωτικών· μία λύση που εφάρμοσε το 2010 ο νομοθέτης. Μέσα λοιπόν από σταθμίσεις, αντιλαμβανόμαστε ότι το πρώτο μέτρο είναι ηπιότερο, διότι δίνεται η δυνατότητα του καθορισμού της συνολικής διάρκειας της στρατιωτικής υπηρεσίας με γνώμονα τις εγγενείς της ανάγκες και της διαμόρφωσης των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης με βάση τις ανάγκες του συνταξιοδοτικού συστήματος²⁸.

---

23 Για τη σημασία της ισότητας ως αρχής, Παντελής Α., Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, εκδ. Λιβάνη, 2016, σελ. 452 επ και Μανιτάκης Α., Η συνταγματική αρχή της ισότητας και η έννοια του γενικού συμφέροντος, ΤοΣ, 1978, 439 επ.

24 Παπαρηγοπούλου Πεχλιβανίδη Πατ., Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλισης, εκδ Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ 82, η οποία αντιμετωπίζει «την αρχή του να λαμβάνονται υπόψιν οι πραγματικές καταστάσεις» ως μία αυτοτελή γενική αρχή της ΚΑ. Αντίθετα, Γεραπετρίτης Γ., Ισότητα και θετικά μέτρα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2007, ο.π., σελ 25-26 και Δεληγιάννη Δημητράκου Χ., Ουσιαστική ισότητα και ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ΕφημΔΔ, 2014, σελ 633 επ., όπου διατυπώνεται ότι ο ρόλος της τυπικής ισότητας δεν επιτρέπει την θέσπιση ή εδραίωση διακρίσεων. Ωστόσο με την άποψη αυτή, οδηγούμαστε σε μία εξισωτική ισότητα, όπου τα διάφορα νομικά καθεστώτα και οι διάφορες κατηγορίες θα συγκλίνουν διαρκώς με τάση εξομοίωσης.

25 Δαγτόγλου Π.Δ., Συνταγματικό Δίκαιο Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 2021, σελ 1018.

26 Ανθόπουλος Χ., Σύνταγμα Κατ'άρθρο ερμηνεία, Επιστημονική Διεύθυνση, Σπυρόπουλος Φ., Κοντιάδης Ξ., Ανθόπουλος Χ., Γεραπετρίτης Γ., Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, εκδ. Σάκκουλα, 2017, σελ 709.

27 Το καθεστώς αυτό, μπορεί να αποτελέσει τη βάση διαφοροποίησης των στρατιωτικών από τους λοιπούς ασφαλισμένους, ώστε να θεσπιστούν διακριτές ρυθμίσεις για την ηλικία συνταξιοδότησης ή την παρεχόμενη σύνταξη. Βλ. ΣτΕ 2907/2000, ΔιΔικ, 2003, σελ 673 και ΕλΣυν 1743/1991 (Ολ.), σε: Σαρμά Ι., Η συνταγματική νομολογία του ΕλΣυν, 1997, σελ 301.

28 Για λεπτομερέστερη ανάλυση του ζητήματος, Πατεράκης Η., Στρατιωτικές Συντάξεις: Νομικό πλαίσιο και προοπτική μίας νέας αρχιτεκτονικής, εκδ Νομική Βιβλιοθήκη, 202., σελ 412-418.

Πρακτικό αποτέλεσμα της αποσύνδεσης της αποστρατείας από την συνταξιοδότηση, είναι ότι σε ενδεχόμενη αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης, δεν θα επηρεαστεί η δομή, η ιεραρχία και το νομικό πλαίσιο εξέλιξης των στρατιωτικών. Η περιοδική μεταβολή του χρόνου διάρκειας της υπηρεσίας, αρχικά προσκρούει στην ομαλή λειτουργία των Ενόπλων Δυνάμεων, επιδρώντας σημαντικά στην πυραμιδοειδή δομή τους. Κι αυτό διότι, μεγάλος αριθμός στρατιωτικών συσσωρεύεται σε συγκεκριμένους βαθμούς –το 2010 αυτό συνέβη στους βαθμούς των ανωτέρων Αξιωματικών- διαταράσσοντας την επάνδρωση και τη δομή των Ενόπλων Δυνάμεων. Επίσης, η απρόσμενη μεταβολή των υπηρεσιακών και συνταξιοδοτικών δεδομένων των στρατιωτικών εγείρει ζητήματα προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης τους, βάσει όσων ίσχυαν κατά την απόκτηση αυτής της ιδιότητας. Κι αυτό έχει δύο διαστάσεις, μία νομική -που αφορά τη χρηστή διοίκηση²⁹ και μία πραγματική, που έγινε αντιληπτή το 2010³⁰ και αφορά τη μαζική εκούσια απομάκρυνση μεγάλου αριθμού στρατιωτικών από τις τάξεις των Ενόπλων Δυνάμεων.

4. Συμπέρασμα

Αυτό που αξίζει να σημειώσουμε είναι ότι έως το 2010, οι νόμοι ιεραρχίας και εξέλιξης των στρατιωτικών και οι Κώδικες Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων, ρύθμιζαν με διακριτά κριτήρια το σύστημα προαγωγών και συνταξιοδότησης των στρατιωτικών. Μάλιστα, δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί ότι οι συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις ήταν προσαρμοσμένες στο σύστημα προαγωγών των στρατιωτικών. Η θέση αυτή στηρίζεται στο ότι τα 25 έτη πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας που θέσπιζε ο ΚΠΣΣ, μετά τα οποία συνταξιοδοτούνταν ένας στρατιωτικός, έβρισκαν κατά κανόνα έναν Αξιωματικό στον βαθμό του Αντισυνταγματάρχη ή ακόμα και του Συνταγματάρχη. Συνεπώς, είχε εξαντλήσει τους βαθμούς της ιεραρχίας των ανωτέρων Αξιωματικών και στα 28 έτη υπηρεσίας -σε ηλικία 46 έως 49 ετών- μία σειρά άλλων παραγόντων (πχ αποφοίτηση από την ΑΔΙΣΠΟ) θα καθόριζε την προαγωγή του στη βαθμίδα των Ανωτάτων Αξιωματικών. Κι αν οδηγούνταν σε αποστρατεία σε αυτό το σημείο της σταδιοδρομίας τους, ο ΚΠΣΣ προέβλεπε τη δυνατότητα προσαύξησης του ποσοστού αναπλήρωσης του συνταξίμου μισθού, ώστε να φτάνει -κατά τα περίπτωση έως και τα 35/35- και φυσικά την άμεση καταβολή της σύνταξης. Ταυτόχρονα, η προαγωγή στις ανώτατες θέσεις της στρατιωτικής ιεραρχίας υλοποιούνταν σε μικρότερη ηλικία για τους Αξιωματικούς από ότι σήμερα, διατηρώντας χαμηλά τον ηλικιακό μέσο όρο στις Ένοπλες Δυνάμεις.

Επομένως, το ζητούμενο παραμένει η εκπόνηση των απαραίτητων μελετών που θα τεκμηριώνουν έως ποια ηλικία³¹ μπορούν οι στρατιωτικοί να παραμένουν -υπό την σκοπιά της αποτελεσματικής ανταπόκρισης στα καθήκοντά τους- στην ενεργό

---

29 Σπηλιωτόπουλος Σ., Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, εκδ Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ 9 επ.

30 Να διευκρινίσουμε ότι αυτή η τάση φυγής εκδηλώθηκε το 2010, όταν ακόμα δεν είχαν ισχύει οι ν 4024/2011 και ν 4093/2012, οι οποίοι συνεπήχθησαν μειώσεις των μισθολογικών απολαβών. Αυτό, επιβεβαιώνει ότι αυτό το φαινόμενο δεν είχε αμιγώς οικονομικά αίτια, αλλά εκδηλώθηκε κατόπιν συνταξιοδοτικών και υπηρεσιακών μεταβολών.

31 Για την ανάγκη διατήρησης χαμηλού του ηλικιακού μέσου όρου, Kamarck Kristy N., Defense Primer: Military Retirement, Congressional Research Service, 29 Δεκεμβρίου 2021, σελ 1 και Cahalan Zachary και Faber Isaac J., Evaluating the military retirement system an adaptive choice based conjoint analysis approach, Department of Systems Engineering United States Military Academy at West Point, 29 Απριλίου 2015, σελ 2.

υπηρεσία. Έχοντας ως γνώμονα ότι τα καθήκοντα ποικίλλουν ανάλογα με την ειδικότητα και τον κλάδο, δεν αποκλείεται να οδηγηθούμε σε διαφορετικά ηλικιακά όρια για κάθε «υποκατηγορία»³² στρατιωτικών. Οι μελέτες αυτές κρίνονται επιτακτικές για την τεκμηρίωση ότι οι αλλαγές των ορίων ηλικίας αποστρατείας -όπως διαμορφώθηκαν από το 2010- εξυπηρετούν τη λειτουργία αυτής της δημόσιας υπηρεσίας.

Επίσης, αποτελεί κοινό τόπο ότι οι αναλογιστικές μελέτες και οι μελέτες των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων είναι απαραίτητες για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος και της ορθότητας μίας νομοθετικής ρύθμισης. Με τη λογική εκ του ελάσσονος προς το μείζον, όπου ως ελάσσον νοούνται οι κοινωνικές επιπτώσεις και ως μείζον η λειτουργία των Ενόπλων Δυνάμεων, ως ζωτικής για τη λειτουργία και τη συνέχεια του Κράτους υπηρεσίας, οι μελέτες για τις επιπτώσεις μίας ασφαλιστικής/συνταξιοδοτικής ρύθμισης στη δημόσια υπηρεσία, κρίνονται αν μη τι άλλο λυσιτελείς³³.

Τέλος, ένα ζήτημα που χρήζει επανεξέτασης είναι ο επανακαθορισμός του χρονικού σημείου κατοχύρωσης των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των στρατιωτικών. Κι αυτό διότι, υπάρχουν κράτη, όπως ενδεικτικά το ΗΒ όπου αρκεί η συμπλήρωση 2 ετών υπηρεσίας για την κατοχύρωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος και οι ΗΠΑ, που έχουν θέσει την 20ετία ως το χρονικό σημείο θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος³⁴. Μετά από αυτό ο στρατιωτικός δικαιούται άμεσα τη λήψη σύνταξης· είναι διάφορο ζήτημα ότι το ύψος της είναι αρκετά χαμηλό³⁵. Το θεωρούμε μείζονος σημασίας, διότι με αυτόν τον τρόπο θα εξασφαλιστεί το ελάχιστο (minimum) χρονικό διάστημα παραμονής των στρατιωτικών στην ενεργό υπηρεσία. Αυτό δε, αποδεικνύει ότι η επάνδρωση και η μαχητική ικανότητα, τελούν σε άμεση εξάρτηση από το σύστημα αποστρατείας και συνταξιοδότησης. Καθορίζοντας ζητήματα όπως είναι η ηλικία εξόδου από την υπηρεσία και η διάρκεια της σταδιοδρομίας, ουσιαστικά επηρεάζουν και διαμορφώνουν τη δομή των Ενόπλων Δυνάμεων³⁶.

---

32 Warner John T, ο.π., σελ 10 επ., ο οποίος θέτει έντονους προβληματισμούς για το κατά πόσο θα έπρεπε να τεθεί ένα ενιαίο όριο κατοχύρωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος για όλες τις ειδικότητες και τους κλάδους των ΕΔ, δεδομένου ότι οι απαιτήσεις κάθε μίας από αυτές είναι διαφορετικές.

33 Πατεράκης Η., ο.π., σελ 419 επ.

34 Για τη διαφορά θεμελίωσης και κατοχύρωσης του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, Νιφόρου Α. και Σαρακινιώτη Αικ., Οδηγός θεμελίωσης και υπολογισμού σύνταξης, 2022, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 1. Πάντως, ως προς του στρατιωτικούς, όπου συνταξιοδοτούνται με την πλήρωση διαζευκτικά συγκεκριμένου ηλικιακού ορίου ή ετών υπηρεσίας, η συγκεκριμένη διάκριση είναι ήσσονος σημασίας.

35 Absher Jim, 2022 Blended Retirement Continuation Pay Rates, Military.com, 3 Δεκ 21 και Absher Jim, CSB/REDUX Retirement Explained, Military.com, 22 Φεβρουαρίου 2021.

36 Για το πως ένα ελκυστικό συνταξιοδοτικό καθεστώς επηρεάζει τις μελλοντικές γενιές που θα κληθούν να επιλέξουν το «επάγγελμα του στρατιωτικού», βλ. 4η Ειδική Συνεδρίαση του ΕλΣυν της 20ης Απριλίου 2016, όπου η Σύμβουλος Ελένη Λυκεσά αναδεικνύει το συγκεκριμένο ζήτημα.